

OSMANLI TOPLUMUNDA AKİKA GELENEĞİ: AHMED MÜNİB EFENDİ’NİN “RİSÂLE-İ AKİKA” ADLI ESERİ

Mehmet ÜNAL*

Öz

Yeni doğan çocuğun başındaki saçta Arapça’da akika denir. Doğumundan sonraki yedi gün içinde çocuğun saçı kısmen veya tamamen tıraş edilerek adı konulur ve sonra Allah’a şükür için akıka kurbanı kesilir. Arap toplumunda İslamiyet’ten önce sadece erkek çocuklar için kesilen bu kurban, İslamiyet’in kabulüyle kız çocukları için de kesilmeye başlanmıştır. Osmanlı toplumunda da devam eden bu gelenek günümüzde de geniş bir coğrafyada tatbik edilmektedir. 19. yüzyıl Celvetî tarikatının mutasavvıf şeyhlerinden Üsküdarlı Bandırmalizâde Ahmed Münib Efendi de konu ile ilgili bir risale yazmıştır. Bu çalışmada, müellif Ahmed Münib Efendi’nin hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgiler verilecek ve Risâle-i Akika adlı eser kısaca özetlenerek günümüz Türkçesine aktarılmaya çalışılacaktır. Ahmed Münib Efendi, amcası Şeyh Mehmed Fahreddin Efendi (ö. 1311/1893) vasıtasıyla tasavvuf yoluna girmiş ve babası Mehmed Gâlib Efendi’den tarikat icazetini almıştır. Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti’nde uzun bir süre memurluk yaptıktan sonra, 1909 yılında Cihât İdâresi Kâtipliği’nden kendi isteğiyle emekli olmuştur. 1336/1918 yılında Üsküdar’da vefât eden Ahmed Münib Efendi’nin basılı ve basılı olmayan birçok eseri vardır. 1319/1901-1902 yılında on beş sayfa olarak bastırılan Risale-i Akika, Hanefî Mezhebine göre ‘akıka’nın hükümlerini sarih bir tarzda ortaya koymaktadır. Ayrıca Şâfiî, Hanbelî ve Mâlikî mezheplerinin hükümleri de eserde vurgulanır. Risâle, müellifin Hukûk-ı Veled risâlesinden iktibasları ve Ehl-i Sünnet âlimlerinin eserlerinden bazı ehemmiyetli nakilleri de içerir.

Anahtar Kelimeler: Celvetiyye, Şeyh, Haşimiyye, Bandırmalı-zâde Ahmed Münib, Risale-i Akika

TRADITION OF AKİKA IN THE OTTOMAN SOCIETY: RISÂLE-I AKİKA BY AHMED MUNIB EFENDI

Abstract

Hair of a new-born baby is called akika in Arabic. The baby, in seven days after its birth, is given a name, and following this, a proper animal is sacrificed for Allah. This ceremony of sacrifice is also called akika. The so-called sacrifice performed only for baby-boys in the pre-Islamic period, started to be done for baby-girls too after Islam was introduced. The tradition continued during the Ottomans and it is still in practice Bandırmalizade Ahmed Münib Efendi from Üsküdar, one of the sufi sheiks of the Celveti sufi order in the 19th century, also wrote a booklet on this topic. In this article, brief information is given about the life and works of Ahmed Münib Efendi, and his Risâle-i Akika is summarised and translated into the present day Turkish. Ahmed Münib Efendi’s father is Bandırmalı-zâde Şeyh Küçük Mehmed Gâlib Efendi (b. 1329/1911). Through his uncle Şeyh Mehmed Fahreddin Efendi (d. 1311/1893), he was introduced into sufism and received his ratification from his father, Mehmed Gâlib Efendi. He worked as an officer in Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti and retired from Cihât İdâresi Kâtipliği in 1909. Ahmed Münib Efendi, who died in 1336/1918 in Üsküdar, has left a lot of works, published or unpublished. Risale-i Akika, published in 15 pages in 1319/1901-1902, explains the rules of akika clearly according to the Hanefî doctrine. However, the rules are also detailed in respect with Şâfiî, Hanbelî and Mâlikî doctrines The booklet also cites some views from Ehl-i Sunnah scholars as well as citations from the author’s Hukûk-ı Veled.

Key Words: Jilwatiyya, Sheikh, Haşimiyye, Bandırmalizade Ahmed Münib, Risâle-i Akika

* Dr. Süleyman Demirel Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Doğu Dilleri ve Edeb. Böl., mehmetunal@sdu.edu.tr

Giriş

Temel amacı bir mürşid-i kâmile bağlanmak olan birçok tarikat kurulmuştur. Bu tarikatlar usul ve metot farklılıklarından ötürü şube ve kollara ayrılmış; başka bir adla yeni tarikatlar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Celvetî tarikatı da Halvetiyye'nin içinden doğarak varlığını sürdürmüştür.

Celvetiyye tarikatı bilinen en meşhur Türk-İslam tarikatlarından ve tasavvuf yollarından olup kökeni Halvetiliğe dayanır. Azîz Mahmûd Hüdâyî tarafından 16. yüzyılın sonlarında kurulan Celvetî Tarikatı, İstanbul'da hızlı bir şekilde teşkilatlanıp kısa sürede yaygınlaşmıştır. Hüdâyî'nin 1038/1628'de vefât etmesiyle Celvetîlik dört şubeye ayrılmış (Bkz. Yılmaz, 1990: 236-245; Muslu, 2003: 441-493) ve her şube kurduğu tekkeler aracılığı ile tarikatın yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Muk'ad Ahmed Efendi (ö. 1049/1639), Hüdâyî'nin başhalifesi ve Üsküdar'daki Celvetî Âsitânesinin kendisinden sonraki postnişinidir. Başta Zâkirzâde Abdullah Efendi (ö. 1067/1657) ile Devâtî Mustafa Efendi (ö. 1060/1650) olmak üzere yetiştirdiği halifelere bağlı şeyhler tarafından tarikatın İstanbul'daki teşkilatlanması sürdürülmüştür. (Işın, II/395; Yılmaz, 2001: 359-375).

Gerek Hüdâyî devrinde ve gerekse daha sonraki devirlerde Balkanlarda seçkin şeyhler (Filibeli İsmâil Efendi, Saçlı İbrâhim Efendi, Atpazârî Osman Efendi gibi) tarafından temsil edilen Celvetiyye, Balkanların en yaygın tarikatlarından biri olmuştur. Celvetiyye'nin ikinci merkezi durumunda bulunan Bursa'da ise, gerek Üftâde'nin ahfâdı, gerekse İsmail Hakkı Bursevî gibi şeyhler vasıtasıyla tarikat burada da yüzyıllar boyu itibarını devam ettirmiştir.

Haşim Baba'nın vefatından sonra, müritleri tarafından kendisine nispet edilen ve Celvetîliğin son şubesi olan Hâşimiyye kolu kurulmuştur. Mustafa Hâşim Efendi'nin aynı zamanda Bektaşîliğe mensup olması nedeniyle bu tarikat, Celvetîlik içinde "rind meşrep" bir anlayışın uzantısı şeklinde gelişmiş, 20 yüzyılın başlarına kadar Celvetî, Melâmî ve Bektaşî zümreleri içinde etkisini sürdürmüştür. Mustafa Hâşim Efendi'nin tarikat silsilesi, babası Yûsuf Nizâmeddin Efendi (ö.1165/1752) vasıtasıyla Mustafa Erzincanî (ö. 1123/1711-12) ve ondan da Devâtî Mustafa Efendi (ö. 1070/1659-60)'ye uzanmaktadır (Işın, II/395; Muslu, 2003: 488-490).

Haşimiyye kolunun asitanesi Üsküdar'ın İnadiye semtinde, Menzilhane yokuşu başında, bugünkü Zeynep Kamil Hastanesinin yanında idi. Tekkenin ilk şeyhi Şeyh Yusuf Nizameddin Efendi'dir. Burada yirmi yıl şeyhlik yapmış olup 1166/1752 de vefat etmiştir. Tekke, zamanla harap olmuş, Şehla Ahmed Paşa tarafından 1169/1756 yılında tekrar onarılmıştır. Yusuf Nizameddin Efendi ölünce yerine ortanca oğlu Mustafa Hâşim Efendi postnişin olmuş ve otuz yıl dergâhın şeyhliğini yapmıştır. Haşim Baba, İnadiye dergâhında Celvetî ve Bektaşî usulünü birlikte sürdürmüştür. Ancak Celvetîlik her zaman ön planda kalmış; 20. yüzyılın başlarına kadar İstanbul'da Celvetî tarikatının en güçlü kolu olarak topluma hizmet vermiştir (Yılmaz, 1990: 245).

Mustafa Hâşim Efendi'den sonra Mehmed Gâlib Efendi (ö. 1247/1831) postnişin olmuştur. 1826'da Bektaşîliğin Yeniçeri Ocağı ile birlikte kaldırılması için Sultan II. Mahmud'un saraya davet ettiği şeyhler arasında bulunan Mehmed Gâlib Efendi, Celvetîliğin tarihinde önemli rol oynayan bir kişidir. Yetiştirdiği halifeleri, kendi ailesine mensup şeyhler vasıtasıyla son dönem İstanbul Celvetîliği üzerinde derin izler bırakmıştır. Bandırmalı

Tekkesi'ndeki Hâşimiyye meşihâtı, önce Mehmed Gâlib Efendi ve sonra da kendi ailesinden Abdurrahim Selâmet Efendi (ö. 1266/1849), Mehmed Fahreddin Efendi (ö. 1311/1893) ve Küçük Mehmed Gâlib Efendi (ö. 1329/1911) ile sürdürülmüştür (Tanman-Yılmaz, 1992: V/55; Şimşek, 2006: 138).

Haşimiyye kolunun son dönem şeyhlerinden Küçük Mehmed Gâlib Efendi'den sonra yerine geçen oğlu Bandırmalizâde Ahmed Münib Efendi (ö. 1336/1918)'dir. Eserleri üzerine tarafımızdan çalışmalar yapılmaktadır. Bunlardan biri de akika ve akika kurbanının mezhepler açısından farklılıkları üzerine yazdığı risaledir. Bu çalışmada, Bandırmalizâde Ahmed Münib Efendi'nin kısaca hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş; eserlerinden “Risâle-i Akika”nın ilim camiasına tanıtılması amaçlanmıştır.

A) Hayatı

Adı Ahmed Münib olup ailesinin mensubu olduğu tekkeye nispetle “Bandırmalı-zâde” diye şöhret bulmuştur. Üsküdar, Tavaşî Hasan Ağa Mahallesi'nde, Bandırmalı Şeyh Yusuf Efendi Hangâh'ında 1275/1858 tarihinde dünyaya gelmiştir. Hz. Hüseyin'in soyundan gelen Ahmed Münib Efendi, Celvetî tarikatı, Haşimiyye kolundan, Üsküdarlı Seyyid Mustafa Haşim Efendi'nin torunudur. Babası Bandırmalı-zâde Şeyh Küçük Mehmed Galib Efendi (ö.1329/1911) ve annesi Emine Hanım'dır. Ahmed Münib Efendi'nin eşi, Müzeyyen Aniş Hanım (ö.1939) olup, Yusuf Nizameddin Ataer (ö.1967), Feyzullah Haşim Ataer (ö.1972) adında iki oğlu ve Emine Şaziment (ö.1966) adında bir kızı vardır (Albayrak, 1996: 92). Ahmed Münib, ilk eğitimini babası Küçük Mehmed Gâlib Efendi'den almış, daha sonra Üsküdar'da Fıstıklı Mektebi'nde Şeyhü'l-Hattatîn Hoca Sabri Efendi'den ders almıştır. Sonra Üsküdar Paşakapısı Rüştüyesi ile Toptaşı Askerî Rüştüyesi'ni bitirmiştir. Ahmed Münib, Celvetiyye'nin Haşimiyye koluna mensup bir sufidir. O, bu yola amcası Şeyh Mehmed Fahreddin Efendi (ö. 1311/1893) vasıtasıyla süluk etmiştir. Münib Efendi, 1296/1879 tarihinde amcasından inabe alarak yirmi yıl hizmetten sonra, şeyh olan babası Mehmed Galib Efendi (ö. 1329/1911)'ye intisap etmiş ve ondan 1316/1898 yılında icazet almıştır (Albayrak, 1996: 93). Yirmi iki yaşında Evkâf-ı Hümâyûn Nezâretine girmiş ve yirmi dokuz sene memuriyetten sonra, Cihât İdâresi Kâtibliği'nden 1327/1909 tarihinde kendi isteğine üzerine emekli olmuştur. Daha sonra yedi sene Bandırmalı-zade tekkesinde şeyhlik yaptıktan sonra 1336/1918 yılında vefat etmiştir (Haskan, 2003: I/124).

Tarikata amcası Bandırmalı Şeyh Yusuf Efendi Hankâhı seccâdenişini Şeyh Mehmed Fahreddin Efendi (ö. 1311/1893) vasıtasıyla girmiştir. Fahreddin Efendi 20 yıl hizmetin ardından vefat edince yerine geçen babası Mehmed Gâlib Efendi (ö. 1329/1911)'ye intisâb etmiş ve ondan 1304/1886 tarihinde hilâfet almıştır (Albayrak, 1996: 93). Ahmed Münib Efendi, Üsküdar'da Tavaşî Hasan Ağa Mahallesi'nde İnâdiye adlı mahalde bulunan Bandırmalizâde Tekkesi'nde şeyhlik yapmıştır.

Ahmed Münib Efendi, Meclis-i Meşâyih'a (Kara, 1990: 255-256) verdiği otobiyografide tekkesiyle ilgili şunları söylemektedir: “*Dergâhta Celvetiyye erkânı icrâ edilmekte olduğu gibi bugün de aynı erkân icrâ edilmektedir. Cuma günleri tarikatın özel günleridir. Ramazan'da her Cuma gecesi ve mübârek gecelerde açık bulunduğu gibi her akşam ve yatsı namazları arasında yemekten sonra câmide Hamdiyye ve usûl-ı tarikat icrâ olunmaktadır. Her sabah ve akşam namazlarında tevhid-i şerîf okunmaktadır. Dergâh tamire muhtaç olduğu cihetle 1329/1911 senesinde tamir için kapatılmış ve vakfiyesinin icabından olmak üzere tahsisatından ve Dağdevesi'nde bir-iki nahiyenin Ali Baba Zâviyesi a'şar bedeli*

olan 10800 küsur kuruş vâridat da tamire karşılık tutulmak üzere katedilmiş olduğu halde bugün tamirine başlanamamış ise de, tarikatın âyini bir müddet kurucusunun türbesinde ve sonradan orasının da harap olmasına karşılık bugün mahdumlarının türbesinde icrâ edilmektedir. Meşihat'ın yarı hissesinden başkası (olan) zakirlik uhdesinde, diğer vazifelerden hitâbet ve devirhânlık biraderim İskenderdede Dergâhı Şeyhi Hâfız Rızâ Efendi uhdesinde, imâmet ve devirhânlık mahdûmum Hâfız Yusuf Nizâmeddin Efendi'nin uhdesinde, iki müezzinlik ve kayyümlük amcazâdem Şeyh Kâmil Efendi'nin uhdesinde iken, türbedârlık ve dörtte bir hissesi Meşihat'ın ve diğeri amcazâdem Nebil Efendi'nin uhdesindedir” (Şimşek: 2006: 142-143).

B) Eserleri

Ahmed Münib Efendi'nin, basılan ve basılmayan birçok eseri mevcuttur. Basılı olmayan eserleri şu ana kadar bulunamamıştır.

Basılan Eserleri:

1. Mecmûa-yı Tekâyâ: 1307/1890 tarihinde İstanbul'da basılan eser, tekkeler, ayin günlerine göre tasnif edilmiş, her tekkenin adı, semti, ait olduğu tarikat, o zamanki şeyhi ve mülahazalar kısmında da ek bilgilerle son dönem tekke ve tarikatları hakkında önemli ipuçları vermiştir.

2. Mir'âtu't-Turuk: 1306/1889 yılında basılan eser, meşhur ve büyük tarikatların kurucularının hayatlarını vefat tarihi sırasına göre ele almış, nerede doğduklarını ve yaşadıklarını, özellikle de kabirlerinin yerlerini ayrıca belirtmiştir. Yine bu tarikatların şubelerinin isimleri de zikredilmiştir.

3. Hukûk-ı Veled: Ma'ârif-i Umûmiye Nezâreti'nin Hicrî 10 Zi'l-ka'de 1306 ve Rûmî 10 Mart 1315'te [21 Şubat 1899] 14 Numaralı Ruhsatnâmesi'yle, İstanbul'da, Cemâl Efendi Matbaası'nda Hicrî 1318'de [1900/1901] 24 sayfa olarak bastırılan bu “Hukûk-ı Veled” Risâlesi, Hanefî Mezhebi'ne göre “erkek veyâ kız evlâdının, babası üzerindeki Şer'i hakları”nı bildirmektedir. Bunlar, risâledî sıraya göre “çocuğun doğumunda, kız veyâ erkek ayırımı olmadan babanın sevinmesi ve şükretmesi, sağ kulağına Ezân-ı Muhammedî ve sol kulağına İkâmet okuması, çocuk doğar doğmaz ağzına çiğnenmiş hurmâ veyâ tatlı bir şey sürülmesi, akîka kurbânının kesilmesi, annesinin veyâ bir süt annenin emzirmesi, Şer'-i Şerîf'e uygun bir isim verilmesi, erkek çocuğun sünnet ettirilmesi, kız veyâ erkek çocuğun evlendirilmesi, babanın kız ve erkek evlâdlarına, hâllerine ve zamâna münâsib san'at, meslek, ilim, terbiye öğretmesi; helâl lokma yedirmesi” çok ayrıntılı bildirilmiştir. Ayrıca Şâfi'î, Hanbelî ve Mâlikî Mezhepleri'nin hükümleri de bazı yerde yazılmıştır. Ehl-i Sünnet âlimlerinin eserlerinden nakillerle hazırlanmıştır. Bu eserler ve mü'ellifler “İhyâ-yı Ulûmî'd-Dîn, Şerh-i Şir'a, Câmi'u's-Sagîr, Miftâhu's-Se'âde, Şerh-i Mesâbih, Mefâtihu'l-Cinân, Fetâvâ-yı Zahîriyye, Hısnü'l-Hasîn Şerhi, Hısnü'l-Hasîn, Hısnü'l-Hasîn Şerhi-Aliyyü'l-Kârî, Ebu'l-Leys-i Semerkandî, İmâm-ı Münâvî, İmâm-ı Nevevî”dir.

4. Risâle-i Akîka: Üzerinde çalıştığımız eser ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

5. Ta'rîfu'l-Hitân: 1318'de İstanbul'da basılan bu eserinde bir “mukaddime”den sonra, nezâfet, hatn (sünnet)'in lügat ve istilahtaki manaları, Kur'ân, hadislerdeki dayanakları ve İslam bilginlerinin bu konudaki görüşleri, sünnet ettirmenin hükmü, sünnet ettirmenin yaşı,

peygamberlerin sünnetli olarak doğmaları gibi konulara değinmektedir (Şimşek 2007: 21/149).

Basilmayıp Kendisine Atfedilen Eserleri:

- Mecmeu'l-Beyân,
- Kavâidu'l-Kur'ân,
- Terceme-i İhlâs-ı Şerîf,
- Gençlere Eimme-i İsnâ Aşere,
- Menkıbe-i Evliyâ-i İstanbul,
- Yâdigâr-ı Tuhfetü'l-Furkân,
- Yâdigâr-ı Cihân Meslekü'l-İhvân,
- Hadikatü'l-Esâmî,
- Hasâisü İhlâs-ı Şerîf,
- Menâbi'u'l-Hikem fi Vasfı Nebiyyi Ekrem (Albayrak, 1996: 92).

C) Akîka

Yeni doğan çocuğun başındaki ilk saçlarına “**akîka**”, bu çocuğun doğumundan yedi gün sonra başındaki tüyleri kısmen veya tamamen tıraş edip adını koyduktan sonra Allah Teâlâ'ya şükür için kesilen kurbanı “**akîka kurbanı**” denir. Arap toplumunda İslamiyetin kabulünden önceki dönemlerde sadece erkek çocuklar için kurban kesilen akika kurbanı İslamiyetin kabulünden sonra hem erkek hem de kız çocukları için kesilmeye başlanmıştır (Atar, 1989: II/263). Konu ile ilgili Hz. Aişe (r.a)'den şöyle rivayet edilmiştir: “Resul-i Ekrem bize erkek çocuklar için iki, kız çocukları için bir koyun (akîka) olarak kurban etmemizi emretti.” (İbn-i Mace, Tarihsiz: 27) Aynı şekilde yine Hz. Aişe (r.a.)'den başka bir rivayette ise “Peygamber Efendimiz, torunları Hasan ile Hüseyin'in doğumlarının yedinci günü akika kurbanlarını kesmiş ve adlarını koymuştur (Zebidi, XI/401). Ümmü Kürz (r.a.)'den nakille Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle söylediğini işittim: “Oğlan çocuğu için birbirine denk iki kurban, kız çocuğu için bir kurban kesmek gerekir. (Kurbanlığın) erkek veya dişi olması fark etmez.” (Ebu Davud, 1981: Hadis No:2834)

Akika ile ilgili hadislerin çeşitli rivayetleri sebebiyle akika kurbanının dini hükmü üzerinde fıkıh alimleri ihtilaf etmişlerdir. Malik b. Enes, Ahmed b. Hanbel ve Şafiiye göre akika kurbanı kesmek sünnet, Zahiri mezhebine göre vaciptir. Ebu Hanife'ye göre ise mübahtır. Kaynaklarda Hanefiler'e göre akikanın mendup olduğu da zikredilmektedir. Peygamberimiz, bir şükür ifadesi olarak kesilen bu kurban için “itaat ve ibadet” anlamına gelen “nüsük” kökünden türetilmiş “nesîke” tabirini kullanmayı tercih etmiştir (Atar, 1989: II/264). Akîka kurbanı çocuk doğduğu günden bulûğ çağına gelinceye kadar kesilebilir, özellikle de doğumunun yedinci gününde kesilmesi müstehab kabul edilmiştir. Kesilen kurbanın kemikleri çocuğun sıhhatli olmasına sebep olsun niyetiyle kırılmayıp eklem yerlerinden sıyrılır ve öylece pişirilir. Sonra bu kemikler bir yere gömülür. Akîka kurbanının etinden bunu tasadduk eden kimsenin yiyebileceği gibi ev halkı da bu etten istifade eder. Bir

kısmı da ihtiyaç sahiplerine dağıtılır. İslamiyetin kabulünden öncesine dayanan bu gelenek bugün bile İslam coğrafyasının birçok yerinde bazı değişikliklerle hala devam etmektedir.

D) Risâle-i Akîka

Marmara Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Koleksiyonu RE14105 numarada kayıtlı olan eser, Maârif-i Umûmiye Nezâreti'nin H. 6 Şevvâl 1318 ve Rûmî 14 Kânûn-i Sâni 1316'da (27 Ocak 1901) yılında 450 Numaralı Ruhsatnâmesiyle, İstanbul'da, Artin Asadoryan Şirket-i Mürettibiyye Matbaasında H. 1319 M. 1901/1902 yılında on beş sayfa olarak bastırılmıştır. Metin verilirken sayfa numarası köşeli parantezle gösterilmiştir. "Risâle-i Akîka", Hanefî Mezhebi'ne göre 'akîka'nın hükümlerini bildirmektedir. Ayrıca Şâfiî, Hanbelî ve Mâlikî Mezhepleri'nin hükümleri de bazı yerde sayfalarda verilmiştir. Risâle, müellifinin "Hukûk-ı Veled" risâlesinden iktibâslarla birlikte Ehl-i Sünnet âlimlerinin eserlerinden nakillerle hazırlanmıştır. Bu eserler ve müellifler "İhyâ-yı Ulûmî'd-Dîn, Şerh-i Şir'a, Câmi'u's-Sagîr, Mürşidü'l-Müteehhilîn, Miftâhu's-Seâde, Şerh-i Mesâbih, Tahâvî Şerhi, Vahdetî, Dürrü'l-Muhtâr, Cevherü't-Tîre, Hısnü'l-Hasîn, Hısnü'l-Hasîn Şerhi-Aliyyü'l-Kârî, Netîcetü'l-Fetâvâ, Hısnü'l-Hasîn, İmâm-ı Münâvî, İmâm-ı Vâkidi"dir.

E) Metin

Risâle-i Akîka

[3] Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm

El-hamdü lillâhi Rabbi'l-Âlemîn. Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ Rasûlinâ Muhammedin ve alâ Âlihî ve Evlâdihî ve Ezvâcihî ve Eshâbihî ecma'in. "Emmâ ba'd": Sâye-i kemâlât-vâye-i Hazret-i Hilâfet-penâhî'de eli kalem tutan zevâtın hem-cinsine bir yâd-gâr bırakmak ve o vesîle ile ömr ü iclâl-i Şehriyârî isticlâbına muvaffak olmak, şî'âr-ı hamiyet ü müsâdekatine evfak olmakla, bu fakîr **Hafîd Ahmed Münübü'l-Üsküdârî**, "**zebh-i akîka**" hakkında a'zam-ı İslâmiyye'nin işbu mes'ele-i hayriyyeye müte'allik mü'ellesât-ı fevâ'id-i gâyat-i müteberrikelerinden iktibâs ve istinbât eylediğim me'âsir-i mevsûkayı cem' u tahrîr ile mücerred ahlâka bir hizmet-i cemîle ve hayr-ı du'âya vesîle olmak üzere bir risâle tanzîm ve vukû'bulan nekâyıs u hatî'âtı, mütâla'asına ihâle-i enzâr-ı rağbet buyuracak zevât-ı kirâmın afv u setr edeceklerine ümîd-i vâsikla i'timâd ederek, min gayri istihkâkın, kütüb-i mu'tebere me'haz ittihâzıyla yalnız "**zebh-i akîka**"ya dâ'ir mesâ'il-i mühimmenin tertîb ü tercemesine mübâşeret ve "**Risâle-i Akîka**" nâmıyla tevsîmine müsâberet eyledim.

İşbu eser-i nâ-çîz, pâdişâh-ı ma'ârif-girdâr ve şehen-şâh-ı kerâmet-âsâr-ı şehriyâr-i bî-müdânî **Es-Sultân İbnü's-Sultânü's-Sultân El-Gâzî** [4] "**Abdülhamîd Hân-ı Sâni**" Efendimiz Hazretleri'nin zamân-ı feyz-iktirân ve saltanat-nişân-ı Hilâfet-penâhîleri'nde minassa-ârâ-yı husûl olan âsâr-ı fevâ'id-disâra ilâve buyursun, du'âsıyla bu sırada dahî tezyîn-i makâl olundu.

"Akk" şakk ve kat' ma'nâsına mevzû'dur. Şa'r-i mevlûd kat' olduğuna mebnî, "akîk" ve "ıkka" ve "akîka" itlâk olundu. "Ikka" 'aynın kesriyle, masdardır.

“Akıka” sefîne veznindedir. Mevlûdün hîn-i tevellûdünde saçı kırkılp veyâhûd tırâş olundukda zebh olunan koyuna denir. “**El-gulâmü mürtehenün bi-akıka**” Hadîs-i Şerîfi şeref-sudûr buyurulmuşdur. Me’âl-i âlîsi: “**Sabî, akıkasına terhîn olunmuşdur.**” demekdir. Ve “**Evlâdına akıka etmeyen kimse, kıyâmet gününde evlâdının şefâ’atinden mahrûm olur.**” diye rivâyet olunmuşdur.

Ve ibtidâ evlâd zuhûrunda mevlûd, bir pâk, beyâz libâs içine vaz’ olunur ki, renkler miyânında ehabb’l-elvân olduğu, eserle sâbitdir. Vâlidesi dahî ibtidâ tâze hûrmâ veyâhûd temr-i yâbis ya’nî kuru hûrmâ tenâvül ede. Ba’dehû mevlûdün tevellûdünde sağ kulağına Ezân-ı Muhammedî ve sol kulağına dahî İkâmet olunmak mesnûndur. Kâle Rasûlu’llâhi sallallâhü aleyhi ve sellem: “**Men vellede veleden fe-ezzene fî üzni-hi’l-yemîni. Ve ukîme fî üzni-hi’l-yüsrâ. Lem tedarru-hû ümmü’s-sıbyâni.**” buyurulmuşdur. Ma’nâ-yı şerîfi: “**Bir kimsenin dünyâyâ bir veledi gelse, der-akab sağ kulağına [5] Ezân-ı Muhammedî ve sol kulağına İkâmet olursa, ol mevlûd, ümmü’s-sıbyân denilen rîhın zararından emîn ve sâlim olur.**” diye İhyâ-yı Ulûmî’-d-Dîn nâm kitâbda Hucetü’l-İslâm Ebû Hâmid Muhammedü’l-Gazâlî ve Şerh-i Şir’a’da Seyyid Alî-zâde Şeyh Ya’kûb ve Câmi’u’s-Sagîr’de İmâmü’s-Süyûtî bu Hadîs-i Şerîfi Hazret-i İmâm-ı Hümâm Hüseyin İbn-i Aliyyü’l-Mürtezâ “radiyallâhü anhü ve an ebî-hi” Hazretleri’nden rivâyetle tasrîh ederler. Ve Câmi’u’s-Sagîr’de beyân olunmuşdur ki, ümm-i sıbyân dedikleri, bir rîhdır ki, sabîlere ârız olur. Ve ekseriyyâ ol illetden, etfâl bayılır kalır. Ümm-i sıbyân, Lisân-ı Türkî’de “havâle” ta’bîr olunan illetdir. Allâhümme’hfız min-hü evlâdü’l-mü’minîn! Seyyide-i nisâ Fâtîmetü’z-Zehrâ “radiyallâhü anhâ” Cenâb-ı Hasen “radiyallâhü anhü” Efendimiz, tevlîd buyurdıklarında, Rasûlu’s-Sekaleyn ve Ceddü’s-Sibtayn “sallallâhü aleyhi ve sellem” Efendimiz Hazretleri’nin ol mevlûd-i mübârek-mes’ûdun kulağına te’zîn buyurdıkları mervîdir. Ve bir rivâyetde, mevlûdün tesmiye-i ismi yevm-i sâbi’a te’hîr eylemek sünnettir, dediler. Ba’dehû mevlûdün dimâğına hûrmâdan çiğneyip süreler ve mümkün ise ekl etdireler. Eğer bulunmaz ise, hulviyyâtdan bir şey ile açmak, ahsendir. Ve Peygamber-i Zî-şân “aleyhisselâm” Efendimiz Hazretleri’nin mübârek huzûr-ı şerîflerine henüz dünyâyâ gelmiş bir veled getirseler, nazar buyurdıkları gibi “**El-hamdü lillâhi’llezî vehebe lî ale’l-kiberi İsmâ’ile ve İshâk. İne Rabbî le-Semî’u’d-du’â**” (Kur’an-ı Kerim, 14/39) buyurdıkları [6] Mürşidü’l-Müte’ehhilîn nâm kitâbında Kutbü’r-Rabbânî İznîkî-zâde îrâd eder. Ve Şir’a Şerhi’nde mestûrdur ki, Hazret-i Melce’-i Enâm “aleyhisselâm” bu du’â ile dahî tebrîk buyurdular: “**Allâhümme’c’alhü berran. Ve’nbithü fi’l-İslâmi nebâten hasenen.**” Ya’nî “**Yâ Rabb! Şer’-i Şerîf’e ve sultân-ı zamâna ve üstâdına ve peder ü mâderine ve sâ’ir itâ’atî lâzım olan kimslere mutî’ ve münkâd eyle! Cebbâr ve şakî ve âkk ve âsî kılma! Ve İslâm’da kudûmünü bereketli kılıp ve kendini ahlâk-ı hasene sâhibi hasene-i huluk ve inşâ kılıp, lisânını dahî fasîh ve belîğ eyle!**” demekdir. Ve veledin vilâdetinin yedinci gününde kurbân-ı akıka zebh olunur. Zîrâ, eserde “**El-akîkatü fî yevmi’s-sâbi’i hakkun ani’l-gulâmi şâtâni ve ani’l-câriyeti şâtün.**” vürûd eylemişdir. Ma’nâsı: “**Vilâdetinin yedinci gününde oğlan için iki ve kız için bir koyun akıka olmak üzere zebh olunmak, mevlûdün hakkıdır.**” demekdir. Lâkin inde’l-muhakkıkîn, on dördüncü ve yirmi birinci günlerinde akıka edilmesinin enseb ü efdal olduğu Kemâlüddîn-i Şirvânî’nin Miftâhu’s-Se’âde ismiyle mevsûm olan kitâb-ı sıhhat-nisâbında mestûrdur. Nitekim Büreyde “radiyallâhü anhü” rivâyeti üzere, Hadîs-i Şerîf’de “**El-akîkatü tüzbehu li-seb’in. Evi’l-erbe’ate aşera. Evi’l-ihdâ ve işrîne.**” vürûd eylemişdir.

Eğer zarûret olur ise, te'hîr dahî olunur. Zîrâ, Ser-ver-i Enâm “aleyhisselâm” Efendimiz Hazretleri, risâletle şeref-yâb oldukdan [7] sonra kendi nefsi-tayyibeleri için akîka kurbânı zebh buyurdıkları beyne'l-Arab meşhûr ve Şârih-i Şir'a Seyyid Alî-zâde Şeyh Ya'kûb ve Şerh-i Mesâbih'de dahî tasrîh olduğu gibi, kütüb-i siyerde de mestûrdur. Ve bir kurbân dahî zebh edip, sevâbını ümmete ihdâ eyledikleri dahî mervîdir. Pes, ümmet üzerine dahî bu iki vechile kurbân meşrû' oldu. Ve kurbân-ı akîkanın zebhi, E'imme-i Hanefiyye'ye göre müstehab ve E'imme-i Şâfi'iyye'ye göre sünnet ve E'imme-i Hanbeliyye'ye göre vâcibdir. Câmi'u's-Sagîr'de ve Tahâvî Şerhi'nde, akîka vâcib ve sünnet değildir. Diler ise işler ve diler ise terk eder. Zîrâ, Rasûl-i Ekrem “sallallâhü aleyhi ve sellem” Efendimiz'in, “**Bir kimsenin dünyâya bir veledi geldikde, bir ibâdete meyl ü muhabbet ü rağbet eder ise, oğlan için iki ve kız için bir koyun akîka eylesin!**” buyurdıkları, vâcib ve sünnet olmasını nefy eder. Ve İmâmü Fahri'l-Enbiyâ “aleyhissalâtü vesselâm” Efendimiz'in, Sibtayn-i Ezhereyn ve Bedreyn-i Münireyn ya'nî Cenâb-ı İmâm-ı Hasen ve İmâm-ı Hüseyin “radiyallâhü anhümâ ve an ebeveyhimâ” Hazarâtı'ndan akîka buyurdıkları, cevâza delâlet eder. Cevâzında kimsenin ihtilâfı yoktur. Ve kurbân ise deveden, sığırdan, koyun, keçiden ve bunların erkek ve dişisinden câ'izdir. Hazret-i İmâmü'l-Hümâm, Şehîd-i Kerbelâ “radiyallâhü anhü” Efendimiz'in vilâdetinde, Risâlet-penâh Efendimiz, bir şât ya'nî dişi koyun ile akîka resmini [8] icrâ buyurdular. Lâkin horôsdan ve sâ'ir tuyûrâtdan zebhini revâ görmediler. Ve **Vahdetî** rivâyeti üzre, fakîrlere kurbân niyetiyle horôs ve tavuk zebh etmesi, Mecûsî fi'li olduğundan, mekrûhdur, diye tahrîh etmiştir. Ve akîka edilecek kurbân, udhiyyede zebh olunan kurbân misillüdüdür. Ya'nî onda câ'iz olan, bunda dahî câ'iz olur. **Dürrü'l-Muhtâr**'da beyân olacağı üzre, udhiyye için Şer'an sinn-i mu'ayyen olmakla, deve beş; öküz, câmûs iki; keçi, koyun bir yaşında olmakdır. Bir yaşındaki koyunlardan fark u temyîz edilemeyen altı aylık kuyruklu kuzunun dahî tadhiyesi câ'izdir. Zîrâ, Rasûl-i Ekrem ve Nebiyy-i Muhterem Efendimiz “sallallâhü aleyhi ve sellem” Hazretleri “**Dahhû bi's-senâyâ illâ en yu'sera ehadü-küm, fe'lyezbehi'l-cez'i mine'd-da'n**” buyurmuşlardır. Esnân-i mezkûreyi mütecâviz olanların tadhiyesi câ'iz ve mâ-dûnu bulunanların tadhiyesi câ'iz değildir. “Cez”, altı aylık koyuna, “dâ'n” kuyruklu koyuna denir. **Cevherü't-Tîre**'de tasrîh olduğu üzre, hilkaten boynuzsuz ve hâyeleri çıkarılıp alınmış ve mecnûne ve hilkaten kulağı küçük ve semîz bulunan deve ve sığır ve keçi, kurbân olur. A'mâ veyâ tek gözlü olan veyâ zebûn olup kemiğinde iliği kalmayan veyâ total olup mahall-i zebha yürümeğe kudreti olmayan veyâ hastalığı zâhir ve âşikâr olan [9] ve eli ve ayağı maktû' veyâ kulağının veyâ kuruğunun veyâhûd gözü, burnunun sülüsünden ziyâdesi gitmiş veyâhûd ağzında kat'iyen dişi olmayan câ'iz olmadığı gibi, **Dürrü'l-Muhtâr**'da beyân olduğu gibi, hilkaten kulaksız veyâ kuyruksuz [olan] veyâ burnu kat' olunmuş veyâ memelerinin başları kes[il]miş veyâhûd kurumuş olan ve insân necsi yeyip gayri nesne ekl etmez olan deve ve sığır ve koyun ve keçinin tadhiyesi câ'iz olmaz ve sahîz olmaz. İbn-i Âbidîn rivâyeti üzre, boynuzu kökünden kırılanın dahî tadhiyesi câ'iz olmaz ve sahîz olmaz. Ammâ, yalnız gilâfi münkesir olan hayvânın tadhiyesi câ'izdir. **Dürrü'l-Muhtâr** rivâyeti üzre, kurbânlık koyun, zebh için yatırılıp ayakları bağlandıktan sonra, ıztırâbından ayağı kırılmak ve gözü kör olmak gibi kendisinde uyûb-ı mâni'adan bir ayb hâdis olsa, tadhiyesi câ'iz ve sahîh olur. Zebh için hayvânı yatırmazdan evvel, bıçağı bileyip keskin etmek mendûbdur. Ve bıçak büyük ve keskin olmak ve dört damarları kesmek ve bu damar ile iktifâ edip başını ayırmamak, müstehabdır. Ve hayvânı yatırdıktan sonra, bıçağı bilemek veyâhûd hayvânı bacağından tutup sürümek ve inde'z-zebh kibleye teveccühü terk etmek ve zebh, şiddet ile bıçağı murdâr eylemek ta'bîr olunur ırk-ı ebyadına îsâl eylemek ve ıztırâbı sâkin olmaksızın yüzmek ve

beyân olunduğu üzere, başını gövdesinden ayırmak ve hayvânı evvelâ [10] ensesinden kesip ba'dehû kendisinde hayât bâkî iken urûku kesmek, mekrûhdur. Ammâ, urûku kat' etmezden evvel helâk olursa, harâm olur; meyte hükmünde olup ekl olunmaz. Ve zebh olunacak mahalle, ta'zîm ile getirmek müstehabdır. Deveden mâ-adâsını yatırıp ayaklarını bağlamak sünnettir. Ve sığırın dişisinin ve sâ'irlerin erkeğinin lahmi, atyabdır.

İbn-i Âbidîn'de, semîz olup eti behâsı ziyâde olandan kurbân etmek, kabûle ve sevâba akrabdır, demiştir. Gözleri ve karnı ve ayakları ve göğsü kara olan koyun, memdûh ve ziyâde efdaldır.

Eğer mevlûd, ünsâ olduğu vaktinde, akîkası bir olur. Zîrâ, ba'z-ı ahkâm-ı Şer'iyye'de nisâ, ricâlin nısf mertebesini hâ'izdir. Mîrâs ve şehâdet husûslarında olduğu gibi.. Ve **Hısnü'l-Hasîn Şerhi**'nde, Aliyyü'l-Kârî, "Oğlan için iki ve kız için bir kebş zebh olunmak müstehabdır." demiştir. Eğer bu vechile etmeseler, ol oğlan ve kız, nâ-bâliğ iken vefât etse, ba'z-ı ulemâ, ebeveynine şefâ'at etmez, demiştir. Zîrâ, akîka mevlûdün baba üzerinde olan hukûkundandır. Nitekim "**Hukûk-ı Veled**" nâm risâle-i âcizânemizde dahî beyân olunmuştur. Kendi babası tarafından zebh-i akîka olunmadığını bilse, hayâtta oldukça, yüz yaşına dahî girse kurbân etmelidir. Bu sûrette hem babası uhdesinde alacağı hakk-ı akîkadan tahlîs ve hem de ni'met-i vücûda [11] şâkir bulunmuş olur. Ba'zı zevât-ı kirâm, her ne kadar akîkanın zebhini, hayâtına hasr etmişler ise de, bâb-ı recâ dâ'imâ meftûh olduğundan, vâlideyninin ecri uhrevîsine nâ'iliyyetini recâ maksadıyla, vefât eden veled için dahî zebh edilmesini tecvîz etmişlerdir. Nitekim, mevti için kurbân zebh olunup ve fukarâya tasadduk olunup da sevâbını meyyite ihdâ olduğu, ma'mûlün bihdır. Ve gulâmdan iki şât akîka oldukça, ikisi dahî yaşda ve hüsnede ve cesâmetde berâber olmalıdır. Hayru'n-nisâ Hazret-i Âyişe "radiyallâhü anhâ" rivâyeti üzere, Hadîs-i Şerîf'de "**Ani'l-gulâmi şâtâni mükâfâtâni. Ve ani'l-câriyeti şâtün.**" vârid olmuştur. Ma'nâsı: "**Oğlandan, akîka sinnen ve hüsnen ve mütesâviyetân olarak iki koyundur. Ve kızdan, bir koyundur.**" demektir. Sabînin, hîn-i tevellüdünün yedinci günü başını tırâş veyâhûd saçı kırkılıp vezn edilerek ne mikdâr gelir ise, ol mikdâr altın veyâhûd gümüş, fukarâya tasadduk etmek, ahsendir. Zîrâ, Hazret-i İmâm-ı Hüseyin "radiyallâhü anhü" Efendimiz'in vilâdetlerinde, Seyyidetü'n-nisâ Fâtmetü'z-Zehrâ "radiyallâhü anhâ"ya böylece icrâ olunmasını, Habîb-i Zî-şân "aleyhi salevâtü'l-Melikü'l-Mennân" Efendimiz Hazretleri emr buyurdıkları, rivâyât-ı sahîhadandır. Ve akîka günü, ba'z-ı selef-i sâlihîn, hitânını dahî icrâ etdiler. Bir sabî, mahtûn doğar ise, onunla teberrük olunur. [12] Zîrâ, enbiyâ'-i zî-şân efendilerimizin ba'zıları, mahtûnîn oldukları hâlde tulû' etdiler. Fakat, Halîlullâh Hazret-i İbrâhîm "aleyhisselâm" seksen yaşında iken kendini hitân eylediği mervîdir. Nitekim "**Ta'rîfü'l-Hitân**" nâm eser-i âcizânemizde beyân olunmuştur. **İmâm-ı Vâkıdî** rivâyeti üzere, Sultân-ı Serîr-i "**Kâbe Kavseyn**" ve Burhân-ı Celîl-i Her Dü-Kevneyn "aleyhi salevâtü Rabbü'l-Ferakdeyn" Efendimiz Hazretleri, "**Zamân-ı câhiliyyetde, akîkanın kanını, mevlûdün başına sürerler idi. Sakınıp, siz böyle etmeyiniz! Ol akîkanın demini, tâhir bir mahalle ilkâ edesiniz!**" diye emr buyurmuşlardır. Ve ol akîka kurbânının fuzalâtını dahî, bir çukura koyup defn edeler, mümkün oldukça. Tefe''ül için, kemiklerini kırmayıp, mefâsılndan fasl oluna! Ve bütün olarak bir kazan içinde tabh olunup lahmîni tefrîk ile, fukarâya tevzî' veyâhûd ekl etdireler. Ve kemikleri cem' olup bir pâk mahalle defn edile. Ve mevlûdün ebesi olan hâtûna dahî budundan bir mikdâr, mümkün ise tabh olunmuş olduğu hâlde verile. Akîka kurbânı zebh olduğu esnâda, işbu du'â kırâ'et oluna. Zîrâ, du'ânın kırâ'eti müstehabdır, diye görülmüştür. Eğer akîka, kendi nefsi için ise "**Allâhümme hâzihî akîkatî, demü-hâ bi-demî ve lahmü-hâ, lahmî ve ızamü-hâ, bi-ızamî ve cildü-hâ,**

bi-cildî ve şa'ru-hâ, [13] bi-şa'rî. Allâhümme'c'al-hâ fidâ'en lî mine'n-nâr! Bismillâhi Allâhü Ekber!" deyip zebh ede. Eğer akîka zükûr olarak âhar bir kimse için ise **"Allâhümme hâzihî akîkatü fülân bin fülânin. Demü-hâ bi-demi-hî ve lahmü-hâ, lahmi-hî ve ızamü-hâ, bi-ızami-hî ve cildü-hâ, bi-cildi-hî ve şa'ru-hâ, bi-şa'ri-hî. Allâhümme'c'al-hâ fidâ'en le-hü mine'n-nâr!"** Eğer ünsâ için olur ise, zamîr mü'ennes olarak okunur: **"Allâhümme hâzihî akîkatü fülân binti fülânin. Demü-hâ bi-demi-hâ ve lahmü-hâ, lahmi-hâ ve ızamü-hâ, bi-ızami-hâ ve cildü-hâ, bi-cildi-hâ ve şa'ru-hâ, bi-şa'ri-hâ. Allâhümme'c'al-hâ fidâ'en le-hâ mine'n-nâr!"** Ma'nâsı: **"Yâ Rabb! Bu kurbân, filân oğlu filânın akîkasıdır. A'zâsından her bir uzvuna bu akîkanın her bir cüz'ünü bedel edip, mukâbelesinde cehennemden necât verip ondan fedâsını kabûl kıl!"** demektir. **Hısnü'l-Hasîn**'de **"Bismillâhi Allâhü Ekber! Şu akîka, filân bin filân yâhûd bint-i filânındır, deyip sâ'ir kurbân-ı udhiyye gibi Besmele eyleye!"** diye musarrahdır. Ve Besmele'de, nısf-ı ahîri terk olunur ki, onlar **"Er-Rahmânü'r-Rahîm"** lafz-ı şerîfleridir. Rahmetden müştakktır. Zamân-ı zebh ise, zamân-ı merhamet değildir. **"Rahîm"**, **"Rahmân"** ism-i şerîfleri, bu mahalde kırâ'et olunmaz. Zebîha üzerine tesmiyede bi-lâ **"Vâv"**, **"Bismillâhi Allâhü Ekber!"** demek müstehabdır. Me'a'l-vâv **"Bismillâhi Vallâhü Ekber!"** demek mekrûhdur, diye **Netîcetü'l-Fetâvâ**'da beyân olunmuş olduğundan, ol vechile kırâ'et olunmak lâzımdır. Ve çocuklara, yedi günlük iken ve dahî sūd emerken icrâ ederler. Tâ ki, kendileri için olan kurbân etinden ekl etmeyeler! **[14] Zîrâ**, ol evkâdde dahî et yemeğe sâlih değillerdir. Ve bundan fehm olunur ki, ol kurbânın etinden, akribâsı olanlar ekl eder. Takvâ bâbında şu kadar vardır ki, mevlûdün usûlü olan vâlideyni ve cedd ve ceddeleri, cümlesi bir hükmede olmakla, ekl etmeseler, evlâdır. İşte bu tafsilü güzelce fehm ederek, gaflet etmeyip akîkayı icrâ etmek, ehemm ve elzemdir. Zîrâ, zebh-i akîkanın âhiretçe fâ'idesinden başka, dünyâca dahî bi-lutfî-hî te'âlâ, veledin âfâtdan sâlim olarak hüsn-i hâl ve ahlâk u fetânet sâhibi olmasına medârdır. Nitekim, beyân olundu. Meselâ, id-ı udhiyye kurbânında olan kurbânın aslı, İbrâhîm aleyhisselâmdan kaldığı, cümlelerin ma'lûmudur. Şöyle ki, oğlu İsmâ'îl aleyhisselâmı, rızâ'-i Hakk'da zebh etmek murâd etdikde, keş-i azîm vârid ve fidâ'-i İsmâ'îl olmuşdur. Eğer İbrâhîm **"aleyhisselâm"** bi'l-fi'l İsmâ'îl aleyhisselâmı zebh etmiş olaydı, her mü'min'e, evlâdından birini zebh etmek vâcib olurdu. Avâmm-ı nâsın, bu ma'nâya tahammülü olmadığından, Allâhü Te'âlâ ve Tekaddes Hazretleri, rahmet-i âmmesiyle tahfif edip, onun bedeline kurbân-ı udhiyyeyi meşrû' kılmışdır. Bu cihetden ki, kendi vücûdu ni'metine şükr eden, evlâdının vücûdları ni'metine dahî şükr edip kurbân **[15]** etmelidir. Zîrâ, iki sûretde dahî nef'i, kendine â'iddir. Fi'l-hakîka, kendi zebh olursa veyâhûd evlâdından birini zebh etse, hâl nice olurdu!

Ve kurbâbda, ziyâde fazîlet olmakla, sıhhati, ganîye ve fakîre şâmil oldu. Lâkin vücûb, ancak nisâba mâlik olan kimseye â'iddir. Eğer nezr etse, edâsı lâzımgelir. Nitekim, sadaka-i fitr, fukarâyâ vâcib değil iken, sadaka-i fitr vermek vermek, sahîh ve evlâ olur.

Ve akîka kurbânı dahî, bayrâm kurbânı gibi herkes onun lahminden ekl eder. Ekl edemeyen kimseler dahî, yukarıda beyân olunmuşdur. Ve kurbânın lahmini, fukarâyâ infâkda ecr-i cezîl vardır. Ve âlem-i fânî ise, tahsîl-i sevâb mahallidir. Hattâ **"Ed-dünyâ mezra'atü'l-âhıratı."** denildi. Burada kazandığının sevâbını, evvel-i emrde kabrde bulacaksın. Zîrâ, kabr, menâzil-i âhiretin menzil-i evvelidir. Nitekim **"El-kabru evvelü menâzili âhıratün. Ve'l-âhıratü âhri menzili min menâzili'd-dünyâ."** buyurulmuşdur. Hakk Te'âlâ Hazretleri, Cevâd ve Vehhâb'dır.

F) Sonuç

Celvetî tarikatı 18. yüzyılın başından 20. yüzyılın başına kadar İstanbul'un en yaygın tasavvuf mekteplerinden birisi idi. Tarikatın son dönem şeyhlerinden birisi de Ahmed Münib Efendi'dir. Münib Efendi devlet memurluğu görevinden emekli olduktan sonra tarikata girmiş ve şeyhliğe kadar yükselmiştir. Çalışkan ve velud bir zat olan Münib Efendi birçok eser telif etmiş, yalnız bunların birçoğuna ulaşamamıştır.

Tasavvufî Türk edebiyatında asıl olan sanat yapmak değil, dinî-tasavvufî düşüncüyü yaymaktır. Ahmed Münib Efendi tekkede yetişip eserlerini bu gaye ile kaleme almıştır. Eserlerinde ayet ve hadislerinden iktibaslar yapmıştır. Celvetiliği hep ön planda tutmuş, tarikatın adabını ve müritlerin yapması ve yapmaması gereken hususları ayrıntılı olarak anlatmıştır. “*Risâle-i Akika*” adlı eseri ise h.1319 yılında İstanbul'da basılmıştır. Dili gayet sadedir. Dedesi Haşim Baba'dan etkilenmiştir. Eserde Hanefî Mezhebi'ne göre “akika” hükümlerine yer verilir. Ayrıca Şâfi'î, Hanbelî ve Mâlikî Mezhepleri'nin hükümleri de anlatılır. Risâle, müellifin “*Hukûk-ı Veled*” risâlesinden alıntılar ve Ehl-i Sünnet âlimlerinin eserlerinden yapılan nakillerle hazırlanmıştır. 19. yüzyılda akika kurbanı hakkında mezheplerin ortaya koyduğu bilgileri okuyuculara farklı bir bakış açısı ile anlatmıştır. Böylece tarihte ve günümüzde akikanın yapılış usulü ve varsa farklı yönleri hususunda bilgi veren bir eser olarak okuyucuların dikkatine sunulmuştur.

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK, Sadık, *Son Devir Osmanlı Uleması*, C. 5, Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yay., İstanbul 1996.
- ATAR, Fahrettin, “Akika”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, TDV Yay., C. II, İstanbul 1989, s. 264.
- BANDIRMALI-ZÂDE AHMED MÜNİB, *Mecmûa-yı Tekâyâ*, Alim Mat., İstanbul 1307.
- BANDIRMALI-ZÂDE AHMED MÜNİB, *Mir'âtu't-Turuk*, Cemal Efendi Mat., İstanbul 1306.
- BANDIRMALI-ZÂDE AHMED MÜNİB, *Hukûk-ı Veled*, Cemal Efendi Mat., İstanbul 1318.
- BANDIRMALI-ZÂDE AHMED MÜNİB, *Risâle-i Akika*, Şirket-i Mürettibiye Mat. İstanbul 1319.
- BANDIRMALI-ZÂDE AHMED MÜNİB, *Ta'rifü'l-Hitân*, Cemal Efendi Mat., İstanbul 1318.
- ÇANTAY, Hasan Basri, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, İstanbul 1981.
- DEVELLİOĞLU, Ferid, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1997.
- Ebû Dâvud, Süleyman b. El-Eş'as b. İshak es-Sicistani, *Kitab-ı Sünen*, Dehaya 21, Hadis No: 2834-2836, Çağrı Yay., İstanbul 1981.
- HASKAN, M. Nermi, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, Üsküdar Yay., İstanbul 2003.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 53

Ocak - Şubat 2016

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

- IŞIN, Ekrem “Haşim Efendi Tekkesi”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, C. 4, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1994, s.15-16.
- İBN-İ MÂCE, *Sünen*, Tahkik: Muhammed Fuat Abdülbaki, Hadis No: 3163, 2. Cilt, Halep, Tarihsiz.
- KARA, Mustafa, *Din Hayat Sanat Açısından Tekkeler ve Zâviyeler*, Dergah Yay., İstanbul 1990.
- KOÇU, Reşat Ekrem, “Bandırmalı Tekkesi ve Câmii”, *İstanbul Ansiklopedisi*, Cilt 4, İstanbul 1960, s. 2102.
- MUSLU, Ramazan, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (XVIII. Yüzyıl)*, İnsan Yay., İstanbul 2003.
- TANMAN, M. Baha - Yılmaz, H. Kamil, “Bandırmalı Tekkesi”, *DİA*, C. 5, Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1992, s. 54-55.
- ŞİMŞEK, Selami, “Son Dönem Celvetî Şeyhlerinden Bandırmalı-zâde Ahmed Münib Efendi'nin Hayatı Eserleri ve Mecmûa-yı Tekâyâ'sı”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 2007, Sayı: 21, s. 135-172.
- YILMAZ, Hasan Kâmil, *Azîz Mahmûd Hüdâyî ve Celvetiyye Tarikatı*, Erkam Yay., İstanbul 1990.
- YILMAZ, Necdet, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (Sûfiler, Devlet, Ulema, XVII. Yüzyıl)*, OSAV Yay., İstanbul 2001.
- YÜCER, Hür Mahmut, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (XIX. Yüzyıl)*, İnsan Yay., İstanbul 2003
- ZEYNUDDİN AHMED ZEBİDİ, *Sahihi Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sahih Tercemesi*, Ter.: Kamil Miras, Diyanet Yay., C. 11, İstanbul 1983. s. 401.